

ANTON ZUPANC

SPOMINI NA
OČETA

PREPIS ROKOPISA

04.-13.08.1959.

PREDGOVOR

Čeprav sta bili že dve svetovni vojni, se svet še ni pomiril, tako, da bi se lahko reklo:

»Sedaj pa ne bo več vojne.«

O tem se lahko človek prepriča, če se ozre na veliko tekmo v oboroževanju med vzhodom in zahodom. Vedno se najde kakšno novo orožje, ki je še močnejše in strašnejše od prejšnjega.

Ob pogledu na vse to se človek vpraša, kakšen cilj imajo tisti, ki posvečajo toliko truda, da bi iznašli še strašnejše orožje. Ali ti ljudje niso videli vsaj del vojnih grozot, ki so se dogajale med prvo in drugo svetovno vojno? Ali niso videli požganih domov, mrličev na bojiščih in talcev, ki so bili streljani kot divjačina? Ali niso slišali jokanja nesrečnih mater, žena in otrok? Ali je bilo Premalo 33 milijonov žrtev, ki jih je terjala samo druga svetovna vojna? O, ne; te žrtve sploh niso bile potrebne. Dovolj prostora bi bilo za njih med nami, ki smo ostali živi. Zakaj ne bi namesto orožja izdelovali koristnejše stvari, ki bi ljudem olajšale življenje? Ob takih vprašanjih človeku vedno roji po glavi:

»Zakaj? Zakaj? In zakaj?.....«

Ne vem, kdo bi se našel, ki bi na vsa ta vprašanja opravičeno odgovoril.

»Zato.«

Da bi vsaj malo poizkusil ganiti srca tistih, ki se ukvarjajo z orožjem, s katerim bi lahko uničili svet, bi jim želel povedati zgodbo ene matere in treh otrok. Kako majhna je ta žrtev v primerjavi z žrtvijo celega sveta. Skoraj bi jo lahko primerjali s celico, ki jo odvzameš od

telesa. Vendar je pa ta žrtev tako velika, da lahko seže človeku globoko v srce.

Kdo bi še mislil na atomsko bombo, če bi vsak dan bral podatke o vseh žrtvah druge svetovne vojne, da o požganih domovih in vsem ostalem niti ne govorim. Ali se človek ne bi zjokal, kadar bi zagledal par črnih kamnov drug na drugem, ki so ostali še v dokaz, da je bil nekoč tu topel dom, ki je kril pod streho srečno družino? Toda vojna je to družino izbrisala, kot da je nikoli ni bilo. Kdo bo žaloval za temi ljudmi? Morda si bo otrl solzo potnik, ki bo šel mimo. Z druge strani si pa spet lahko zamišljam žalost otroka, ki mu je vojna pobrala vse svojce. Čeprav je ostal živ, ni srečen. Komu naj reče:

»Ata, mama, brat ali sestra!?!«

Želi si vsaj enega od teh, da bi z njim delil žalost. Toda on je sam. Edina tolažba so mu prijatelji, ki pa morda ne morejo čutiti niti del tega, kar čuti on.

Vendar človek s časom pozabi na vse gorje. In tako zopet tolikim ljudem vedno znova roje v glavi misli o vojni. Če bi starejši ljudje mlajšim večkrat pripovedovali o vojnih grozotah, bi jim morda uspeli ohraniti strah pred vojno. A kaj, ko ekstremistični politiki ljudem vedno znova zmešajo glave, obnorijo mase, ki potem zopet znova verjamejo, da bodo prav oni tisti, ki bodo s svojo prevlado za sebe ustvarili nov boljši svet.

KNJIGE

Minila so že mnoga leta, od kar sem zadnjič videl svojega očeta. O njemu sem ohranil le malo spominov, pa še ti so skoraj zbledeli. Da pa le ne bi pozabil vseh doživljajev, ki sem jih doživel skupaj z očetom, sem se odločil zapisati jih, preden zatonejo v preteklosti.

Spominjam se še, da je bil oče precej visoke postave. Imel je že plešo, čeprav je takrat imel šele dobrih trideset let. Bil je zelo strog in velik prijatelj reda in čistoče. Med delom si je rad zapel kakšno pesem, kar je pričalo o njegovi veseli naravi. V prostem času je pa najrajši risal. To mu je bilo v največje veselje, o čemer bom še pisal pozneje. Poleg tega je pa tudi zelo rad bral knjige.

Knjige so tudi mene zelo privlačile, čeprav sem bil še premajhen, da bi znal brati. Kljub temu se mi je zdelo, da je to nekaj strašansko zanimivega in sem očeta velikokrat prosil, da mi da kakšno knjigo.

»Ne dam ti je«, mi je vedno odgovarjal, ker je vedel, da bi jo jaz kmalu raztrgal. On je pa tako skrbno pazil na vsako knjigo.

»Ata, lepo prosim, daj mi knjigo!« sem vztrajal.

»Rekel sem ti, da ti jo ne dam. Dobil jo boš, kadar boš večji in boš znal paziti na njo.«

»Ata, pa saj jo tudi sedaj ne bom raztrgal. Rad bi jo samo gledal.«

»Tiho bodi! Ne dam ti je!« je že malce z jezo odgovoril. Hotel se me je s tem znebiti, jaz bi pa vendar tako rad imel knjigo. Igrač namreč nisem imel in marsikdo si lahko zamisli otroka, ki nima nobene igrače ali kar koli podobnega, da bi se s tem kratkočasil. Zato sem pri svoji

želji trdno vztrajal. Žalostno sem pogledal proti materi, ki je bila v bližini. Njo sem laže omehčal in res, mati je rekla očetu.

»Pa mu daj kakšno knjigo, ki je zanič, da bo imel svoje veselje in da bo tiho!« Oče se je le dal pogovoriti in je odšel na podstrešje iskat kakšno neuporabno knjigo, ki je ne bi bilo škoda. Čez nekaj časa se je vrnil s knjigo v roki. Razveselil sem se, ker sem videl, da bom končno le dobil tako želeno stvar. Veselo sem poskočil in hotel oditi stran, a me je oče prijel za roko rekoč:

»Kako se pa reče?«

»Hvala!« sem dejal. Bil sem tako vesel, da bi se bil skoraj pozabil zahvaliti, če me ne bi on opomnil. Vedno me je učil lepih navad, ki se jih najboljše naučiš v otroških letih.

Odšel sem s knjigo ven, da me ne bi nihče motil. Obračal sem jo na vse načine, ker še nisem znal brati. Ko sem jo prelistal z ene strani, sem jo obrnil in začel z druge. Seveda so me najbolj zanimale slike, ki jih je bilo v tej knjigi kar precej. To je bil namreč neki star nemški koledar, ki mu ga očetu ni bilo žal. Slovenskih knjig mi ni hotel dati, ker je vedel, da mi bodo veliko bolj koristile pozneje, ko bom znal brati. Nemških koledarjev pa tako ni bilo škoda, tudi, če bi jih raztrgal. Dajal mi jih je za igračo, da ga nisem motil pri delu. Z veliko vnemo sem listal po koledarju, ker so mi bile slike zelo zanimive. Tu so bili naslikani razni nemški generali in oficirji, pa tudi vojaki poleg tankov, tovornjakov in na motorjih. Večkrat sem že pregledal ta koledar, a vedno sem se ustavljal pred sliko moža, ki me je navdajal z nekakšnim strahom. Imel je tako oster pogled, da me je kar spreletelo pri pogled na ta obraz. Na obleki je pa imel polno raznih okraskov. Pod sliko je

nekaj pisalo, a nisem vedel kaj. Šel sem vprašat očeta, kaj to pomeni.

»Adolf Hitler,« mi je prebral oče. »To je morilec mnogih ljudi in požigalec mnogih domov.« je še dodal, ko mi je že vrnil knjigo.

»A kaj pomenijo ti okraski na njegovi obleki?« me je zanimalo.

»To so odlikovanja za njegova nasilja,« je dejal, kod da bi ga nekaj skelelo, a si ni upal vsega povedati. Seveda jaz nisem vedel, kako oče sovraži tega človeka. Spet sem pogledal Hitlerjevo sliko in zazdelo se mi je, da gleda še veliko grše, kot poprej, kot da bi hotel potrditi očetove besede. Tudi v meni se je rodilo nekakšno sovraštvo do njega.

»Ti ne spadaš v mojo knjigo!« sem jezno dejal, odtrgal list s Hitlerjevo sliko in ga vrgel v peč. Plamen je sliko hitro uničil, kot da bi tudi on čutil sovraštvo do Hitlerja in bi ga hotel čim prej spremeniti v pepel.

»Saj sem vedel, da boš takoj začel trgati knjigo,« mi je rekel oče, toda tokrat se mi je zdelo, da ga celo veseli moje početje.

Potem sem nadaljeval z listanjem po knjigi in gledal slike, dokler se nisem naveličal. Nato sem pustil knjigo na stolu in odšel ven na travnik. Tekal sem za metulji, čeprav nisem nobenega ujel. Spet sem se vrnil nazaj h knjigi. Znova sem obračal list za listom. Poznal sem že vse slike in mi zato niso bile več zanimive. Zdelo se mi je, da tudi vsi drugi ljudje na slikah gledajo enako grdo, kot Hitler in da niso nič boljši od njega. Tudi njih sem zasovražil in najraje bi vse te slike potrgal iz knjige in jih zažgal tako, kot Hitlerja.

Sčasoma je tudi to knjigo doletela enaka usoda, kot prej druge. Utrgal sem list ali dva, pa drugič spet, tako, da čez par dni knjige ni bilo več. Želel sem si druge, a si nisem upal očeta takoj nadlegovati za novo knjigo. Vedel sem, da mi je ne bi dal, ker sem spet eno raztrgal. Ko je pa ta knjiga že bila pozabljena, sem vnovič zbral pogum in očeta spet vprašal za drugo knjigo. In tako se je to vedno ponavljalo. Na ta način mi je dal že kar nekaj knjig, a vse je prej ali kasneje doletela ista usoda. Seveda so vse te knjige, ki sem jih trgal bili nemški koledarji in časopisi, ki jih ni bilo škoda. Nihče jih ni nikoli pogrešal. Pozneje, ko očeta že ni bilo več, sem včasih dobil tudi od matere kakšno slovensko knjigo. Tedaj sem že znal malo bolje paziti, a vseeno so sčasoma tudi z njih začeli odpadati listi.

Ko sedaj pomislim na te raztrgane knjige, mi je zelo žal za njimi, kajti sedaj sem se tudi jaz naučil čuvati knjige. Lahko bi bile za dopolnitev moje knjižnice. Zato vem, kako je imel oče prav, ko mi ni dal teh dragocenih knjig in mi je dajal le same nemške koledarje in časopise, ki pozneje ne bi nikomur več koristili.

GOBE

Poleti in jeseni sva šla z očetom večkrat v gozd nabirat gobe. Vedno, kadar je oče vzel košarico in šel v gozd, sem že stekel za njim. V gozdu mi je bilo vedno najbolj všeč. Zelo rad sem poslušal kosovo petje in žvrgolenje drugih ptic, a najrajši sem poslušal kukavico. Kadarkoli sem jo zaslišal, sem tudi jaz začel kukati in se na ta način zabaval z temi veselimi gozdnimi prebivalci. Tam, kjer so bila suha debla, sem slišal žolne, ki so trkale po deblih in iskale črve zase in za svoje mladiče. Vsepovsod je dišalo razno gozdno cvetje, okrog katerega so brenčale čebele. Ta pesem gozda mi je bila tako všeč, da sem dostikrat obstal sredi gozda in se zagledal v krošnje dreves. Želel sem videti te pevce, a se mi je to le redkokdaj posrečilo, ker so se vedno varno skrivali v krošnjah dreves.

Medtem, ko sem jaz kakor vkopan poslušal, je oče že odšel naprej. Ko sem videl, da sem zaostal, sem hitro stekel za njim.

V gozd so me tudi privabliale borovnice in jagode. Kadar sem prišel do kraja, kjer so rasle borovnice, sem jih začel z veliko vnemo nabirati. Ko se je oče spet oddaljil, sem pa zopet moral steči za njim. Kadar sva hodila vštric, sem tudi jaz iskal gobe. Seveda je vsako gobo oče našel prej, kot jaz. Včasih mi je pa le pokazal kakšno gobo rekoč:

»Kdo bo prej pri njej?« Že sva oba stekla proti gobi, a skoraj vedno je bil on hitrejši. Včasih se je pa tudi meni posrečilo prvi pobrati gobo. To sem si vedno dobro zapomnil in sem jo prišteval med svoje.

Nekoč se je zgodilo, da sem že od daleč zagledal prelepo gobo. Imela je krasen rdeč klobuk posut z belimi pikami in lepo vitko belo steblo.

»Ata, glej, kako lepo gobo sem našel!« sem dejal in ves vesel stekel proti njej.

»Pazi, te gobe so strupene!« me je posvaril oče. »Imenujejo se mušnice, ker jih nastavljamo muham, da jih pokončamo. Tudi mi bi lahko pomrli, če bi jih jedli.« Razočaran sem jo vrgel stran. Včasih sva pa tudi kakšno odnesla domov, saj je bilo poleti v hiši kar preveč nadležnih muh.

Ko je bila košarica polna gob, sva se z očetom podala domov. Doma jih je dal vse na mizo in jih potem z nožem skrbno očistil. Očiščene je narezal na tanke rezine in jih lepo zložil na desko. Potem je to odnesel na sonce, da se gobe lepo posuše. Tako je bila pozneje pozimi marsikdaj na mizi okusna gobja juha.

Dobro se še spominjam dogodka, ki pravzaprav nima opravka z gobami, a vendar je vezan za njih.

Nekega dne sva z očetom tako prišla iz gozda in začela čistiti gobe. Mati je pri sosedu žela pšenico, a brat, ki je bil takrat star nekaj čez leto, se je pravkar zbudil in se šel igrat k oknu.

»Popazi malo na otroka, da ne pade skozi okno!« mi je naročil oče in začel razrezovati gobe. Takoj sem šel k oknu in se začel kratkočasiti z bratom. Od okna do tal je bila kar precej globoko, saj je bila hiša na bregu in je pod sobo bila klet. Kar s strahom sem pogledal dol. Nekaj metrov stran od hiše so sosedove žanjice pravkar malicale. Tudi mati je bila med njimi.

»Le pazi na otroka!« mi je še ona naročila, ko me je videla z bratom pri oknu. Nekaj časa sva gledala skozi okno, nato sem pa malo pogledal proti očetu. Ravno kar je načel gobo, ki sem jo jaz našel in sem jo želel tudi sam razrezati.

»Ata, naj jaz razrežem mojo gobo!« sem ga zaprosil ter za hip izpustil brata, ki sem ga držal okrog pasu in stopil k očetu. Tedaj sem zagledal, kako se je njegov obraz spačil od strahu, ko je zavpil:

»Pazi! Otrok!«

Hitro sem se obrnil nazaj in samo še videl, kako je brat, ki je izgubil ravnotežje izginil z mojega vidika. Padel je ven skozi okno. Hudo sem se ustrašil, a oče je že v največji naglici planil iz hiše. Tudi jaz sem stekel za njim. Oče je že imel jokajočega brata v naročju ter ga božal in tolažil. Tudi mati, ki je vse to videla, je že pritekla vsa zbegana.

»Kaj je z njim?« je komaj vprašala.

»Ni nevarno. Sreča, da se ni zgodilo kaj hujšega,« je rekel oče in izročil brata materi. Odnese ga je v hišo, jaz sem pa v strahu čakal, kaj bo. In res se je zgodilo to, česar sem se najbolj bal. Oče me je zgrabil, me položil čez koleno in me nekajkrat krepko udaril po zadnjici.

»Na, da boš znal drugič bolje paziti!« je govoril med tem, ko je udrihal po meni. Jokal sem na ves glas, a spoznal sem, kako pravična je bila ta kazen in sem potem kmalu utihnil.

Bratu se na srečo ni zgodilo nič hudega, čeprav za otroka ni malo pasti tako globoko. Sem si pa ta dogodek zapomnil za vse čase in še sedaj se ga živo spominjam.

STRASTEN RISAR

Skoraj ves prosti čas je oče uporabil za risanje. To mu je bila najljubša vrsta umetnosti. Če je le imel nekaj minut časa, je že vzel navaden ali pa barvast svinčnik in kos papirja in začel risati. Risal je pa zelo dobro.

Na žalost sem pa od vseh risb, ki jih je narisal, ohranil le eno. Na njej je narisani lovec, ki gre s puško na rami preko gore. Na povodcu vodi psa. Pod risbo pa piše:

»Jaz sem v veliki nevarnosti.«

Ta risba je edini spomin na mojega očeta in me vedno spominja na mnoge ure, ki sem jih presedel ob njemu, ko je on risal. Vedno sem ga rad opazoval, kako riše, a najbolj me je zanimalo, kaj bo narisal.

Neko nedeljo popoldan je oče zopet vzel v roke svinčnik in papir ter sedel za mizo. Takoj sem primaknil stol in sedel k njemu, da ne bi zamudil priložnosti opazovati, kaj oče spet riše. Med tem, ko je risal, je pogosto pogledal v smeri postelje, na kateri je počivala mama. Na glavi je imela ruto z velikimi rdečimi in modrimi pikami. Radovedno sem gledal vsako potezo očetove roke na papirju. Končno je postajala slika vse jasnejša in doumel sem, da oče riše mamó. Ko je bila slika že skoraj gotova, se je oče še enkrat zagledal v mamó, nato pa spet v risbo, da bi se prepričal ali ni morda pozabil narisati kakšen gumb ali kakšno drugo malenkost. Tudi ruto z rdečimi in modrimi pikami je narisal, zaradi katere se mi je zdela risba še toliko lepša. Ko je bila risba končana in še enkrat pregledana, jo je oče ponudil materi rekoč:

»Na, tu imaš svojo sliko!«

Mati je vstala in vzela risbo. Nekaj časa jo je opazovala, nato se je zasmejala in rekla:

»Ali nimaš kaj pametnejšega za delati, kot risati te neumnosti?«

Risbo je nato zmečkala. Oče ji je še hotel preprečiti, a je bilo že prepozno. Zmečkano je vrgla v smeti.

»Kaj bi pa rekli drugi ljudje, ko bi videli to risbo,« je dejala, ko se je vrnila. »Mislili bi, da samo poležavam.«

Oče je začel risati nekaj drugega, mene je pa vleklo, da bi šel poiskat risbo, ki jo je mati vrgla v smeti. Za mene je bila to velika dragocenost in sem jo hotel imeti na vsak način. Šel sem takoj brskat po smeteh in kmalu sem risbo tudi našel. Na srečo je bila še cela, le malo zmečkana. Dolgo sem si jo ogledoval, potem sem jo pa nekam shranil, toda žal, se je pozneje izgubila.

Velikokrat sem tako sedel ob očetu in ga opazoval pri risanju. Vedno sem vztrajal do konca, saj sem največkrat na koncu dobil risbo prav jaz. Le nekatere, ki jih je imel za boljše, je shranil sam. Vendar so se pa tudi te sčasoma izgubile in mi je ostala le še prej omenjena, ki jo skrbno čuvam v spomin na očeta in na trenutke, ko sem presedel ob njemu in ga opazoval pri risanju.

GRAMOFON

Nekega dne, ko je oče odšel z doma, ga potem pozno še ni bilo nazaj.

»Le kje se tako dolgo mudi?« je mati že desetič ponovila v skrbeh, da ni morda kaj narobe.

»Mama, saj bo kmalu prišel,« sem jo poskušal pomiriti. »Morda mi bo pa kaj lepega prinesel?«

Kmalu za tem so se zaslišali koraki blizu hiše in nekdo je potrkal na vrata. Vedel sem, da je oče in nestrpno sem čakal, da vidim, če mi je kaj prinesel. Zame je pač bilo največje veselje, če mi je ob prihodu prinesel kar koli. Že majhen sladkorček mi je pomenil več, kot danes otroku največja čokolada, ki mu jo prineseš. Zanimala me je pa tudi vsaka stvar, ki jo je prineel v hišo.

»Kdo je?« je vprašala mati po stari navadi, ko je zaslišala trkanje.

»Saj veš, da sem jaz,« se je zunaj oglasil oče.

»Le kje si hodil tako dolgo?« je vprašala mati odpirajoč vrata.

»Nekaj imenitnega sem kupil,« je dejal oče in vstopil. Na hrbtu je imel koš in v njem nekaj težkega, v rokah pa velik zvonu podoben predmet.

»Ata, kaj je to?« sem radovedno vprašal.

»Kmalu boš videl,« mi je odvrnil in postavil koš na klop. Potem je vzel iz koša zaboju podoben predmet in ga postavil na mizo. Radoveden sem bil, kaj je to in kar nisem mogel dočakati, kaj se bo zgodilo. Pojma nisem imel, čemu služi ta lesena škatla.

»Gramofon,« je tedaj rekla mati. »Kje si ga pa kupil?«

»Kupil sem ga od enega svojih prijateljev. Dvajset mark sem dal za njega,« je še dodal, da bi prihranil materi naslednje vprašanje.

»Za kaj se pa to uporablja?« sem spet vprašal očeta, ker se nisem mogel več premagovati in še nisem imel pojma, kaj je gramofon.

»Tako j boš videl in slišal. Kar sedi na stol in malo potrpi!« mi je spet rekel oče, ko je videl, kako nestrpno čakam.

»Slišal bom?« sem se spraševal sam v sebi. »Le kaj bom slišal? Ali bo to ropotalo ali cvililo ali kaj?« Nisem si mogel predstavljati, kaj bom slišal iz te škatle. Oče je prav v tem času nataknil na gramofon tisti lijakasti predmet.

»Kaj je pa to?« sem bil spet radoveden, saj mi je vse to zelo čudno izgledalo.

»To je zvočnik,« mi je odgovoril. »Služi nam zato, da se bolje sliši.«

»Le kaj se bo slišalo?« sem se spet spraševal v sebi, saj očeta si nisem upal več preveč nadlegovati.

Blizu mesta, kamor je oče nataknil zvočnik, je bil nekakšen podolgovat predmet, ki ga je oče gibal, kot roko. Nanj je pritr dil čisto majhno iglo. Potem je vzel iz koša še eno kartonsko škatlo in jo odprl. Iz nje je vzel tanko okroglo ploščo, jo položil na gramofon in rekel:

»Sedaj boš pa slišal. Joj, še nekaj sem pozabil,« je še rekel in odprl majhen predalček, ki je bil skrit v gramofonu, ter vzel iz njega majhno kljuko, jo nataknil na majhno os na strani in nekolikokrat zavrtel. Rekel je, da se tako gramofon navija, če hočeš, da deluje. Nenadoma se je kljuka zaustavila in ni šlo več naprej. Gramofon je bil do kraja navit. Potem je prišlo tisto, tako težko pričakovano, ki je pa bilo tudi povsem nepričakovano. Pričakoval sem

kakšno ropotanje ali kakšne druge zvoke, a sem se zmotil. Ko je oče obrnil še neki majhen predmet, se je plošča zavrtela. Na njo je potem položil tisti gibljivi predmet tako, da se je igla s konico dotaknila plošče. Najprej je za trenutek malo zahreščalo, potem se je pa oglasila dobro znana pesem:

»Slišala sem ptičko pet, zapela je ku, ku.....«

To je pa res bilo nepričakovano. Še v sanjah ne bi pomislil, da bom iz te škatle slišal tako lepo petje. Postavil sem se tik ob zvočnik, ker se je tam najbolj slišalo. Obenem sem pa tudi lahko opazoval vrtečo ploščo. Opazil sem, da igla drsi po nekakšni spiralni zarezi in se počasi premika proti sredini plošče. Ko je bila igla že blizu sredine, se je tudi pesem že končala in oče je zaustavil vrtenje plošče. Gramofon je spet navil, obrnil ploščo in spet sprožil, da se je vnovič začela vrteti. Zaslišal sem drugo pesem:

»Žabe svatbo so imele.....«

Spraševal sem očeta, kje so skriti pevci, a on je rekel, da gramofon sam poje. Vedel je, da ga jaz ne bi mogel razumeti, če bi mi začel podrobneje razlagati, kako se snemajo plošče in sploh, kako gramofon deluje. Zato me je rajši zadovoljil z odgovorom ,da gramofon sam poje.

Oče je potem manjal eno za drugo plošče na gramofonu, dokler nismo slišali vseh deset, ki jih je prinesel s sabo. Iz nekaterih so se slišale pesmi, iz drugih koračnice, valčki in slično, iz ene pa celo kreganje na vojaškem naboru.

Ker je bilo že zelo pozno, sem začel dremati poleg gramofona, čeprav moji radovednosti ni in ni bilo konca. Oče je gramofon pospravil in vsi smo se odpravili spat. Še v spanju sem slišal glasbo in sanjal gramofon.

Pozneje sem gramofon lahko velikokrat poslušal. Želel sem tudi sam upravljati z njim, pa mi oče ni pustil. Bal se je, da bi ga pokvaril tako, kot marsikatero stvar do tedaj. Včasih sem pa le izkoristil priložnost in ga zaustavil, ko je bilo konec pesmi, a oče nekje drugje.

Nekega dne se je pa zgodilo, da sem potem, ko sem gramofon zaustavil poizkusil vnovič naviti. Kar naenkrat je v gramofonu močno zaropotalo, a jaz sem se tako ustrašil, da je malo manjkalo, pa bi padel s stola. Oče je takoj pritekel in vprašal:

»Kaj si napravil? Ali ti nisem rekel, da pustiš gramofon pri miru?«

Bilo me je strah, da bom tepen, a na srečo oče ni bil slabe volje in sem jo glede na svoje početje dobro odnesel. Oče je poizkusil kljuko vrteti, a se je vrtela v prazno. Potem je prinesel izvijač in odvil nekaj vijakov, tako, da je odstranil gornji del gramofona. Pregledal je ves mehanizem in odkril, da je nekakšna spirala izskočila iz svojega ležišča. Precej se je namučil, da jo je zopet zvil in vstavil v prvobiten položaj. Potem je vrnil vse ostale dele nazaj na svoje mesto in poizkusil gramofon zopet naviti. Šlo je. Najbolj je odleglo meni, saj bi bil jaz kriv, če se ne bi dalo popraviti. Vesel sem bil, da bom lahko spet poslušal gramofon, a dotakniti si ga nisem več upal.

Še večkrat se je zgodilo, a ne meni, da je vzmet izskočila in oče je moral vedno malce nejevoljen spet popravljati isto napako. Občasno je prinesel še tudi kakšno novo ploščo, tako, da se je čez čas njih število podvojilo.

Čez nekaj let, ko očeta ni bilo več med nami je tudi mama večkrat kupila kakšno ploščo od potujočega trgovca, tako, da smo gramofon poslušali vse do mojega odraščanja in odhoda z doma.

MALA SESTRICA

Bila je jesen in kostanj je že dozorel. Večkrat sem moral vzeti košarico in iti ponj. To je bilo za mene eno najneprijetnejših del. Rad bi bil bos, a ježic je bilo precej in so me zbadale, da mi je mati potem komaj popolila bodice. Kostanj je namreč bilo potrebno izluščiti iz ježic. Najlažje sem to naredil tako, da sem stopil na polovico ježice, z drugo nogo sem jo pa razkrenil, da je kostanj izpadel iz nje. Zato sem pa moral imeti čevlje, ki sem jih zelo nerad nosil.

Ko sem nekega dne tako prinesel domov polno košarico kostanja, sem zagledal mater v postelji, ob njej je pa bila moja babica in še ena meni neznana ženska. Ustrašil sem se, če ni kaj hudo z njo.

»Mama, tu imaš kostanj,« sem dejal in ji ponudil košarico.

»Kar ti ga shrani!« je rekla, »jaz ne morem vstati.«

»Kaj ti pa je, mama?« sem vprašal v strahu.

»Nič hudega, samo malo sem bolna,« me je potolažila. Jaz sem nato poiskal pehar, sesul kostanj vanj in ga shranil v omarico, da bi ji bil pri roki za kuhanje.

»Pojdi še enkrat po kostanj!« mi je nato rekla mati.

»Verjetno ga je še kaj na tleh.«

»Skoraj vsega sem že pobral,« sem ji odgovoril.

»Ga boš že še kaj našel. Le kar pojdi!« mi je rekla še enkrat.

Ubogal sem in sem se vrnil pod kostanj. Kostanja res ni bilo več veliko na tleh. Včasih je pa tu in tam le še kateri padel na tla in tako se ga je ta čas, ko sem bil doma, še nekaj nabralo. Pobral sem vse do zadnjega, a ga je bilo

komaj pol košarice. Med tem, ko sem pobiral kostanj, sem razmišljal o materi.

»Kaj, pa če je hudo bolna?« sem se spraševal. »Saj sta dve ženski pri njej. Škoda, da ni očeta doma.« Oče je namreč šel zdoma in bi se moral vrniti šele popoldne.

Tako sem razmišljal o vsem dobrem in slabem, dokler nisem pobral ves kostanj. Vendar košarica še ni bila polna. Kjer so bile veje nizke, sem prijel za eno od njih in jo malo otresel. Skoraj iz vsake je padlo na tla nekaj ježic iz katerih sem potem izluščil kostanj. Toda ta še ni bil povsem rjav, kar je pomenilo, da še ni čisto zrel. Zato sem potem rajši opustil takšno nabiranje kostanja. Spet sem se vrnil domov. Še prej, ko sem vstopil v hišo, sem zaslišal odznotraj otroški jok. Postavil sem košarico na tla in stekel v hišo.

»Mama, od kod otrok? Kdo ga je prinesel?« sem vprašal kar v eni sapi.

»Štorklja ga je prinesla,« je namesto matere odgovorila babica.

Takoj sem stekel ven, da bi še videl štorkljo, a je že ni bilo nikjer več...

Seveda sem bil takrat trdno prepričan, da otroka prinese štorklja, saj so mi tako rekli stari ljudje. Vrnil sem se nazaj v hišo k materi in otroku, ki ga je tedaj držala babica na rokah in ga kopala s pomočjo druge ženske.

»Le pogledaj svojo sestrico!« mi je rekla babica in mi pokazala dete.

»Sestrica? Je to moja sestrica?« sem se začudil.

»Da, brata že imaš, sedaj si pa dobil še sestrico,« mi je odvrnila.

»Pa res, sedaj imam mamo, ata, brata in sestrico. Kako je to lepo! Danes je za mene res velik in lep dan,«

sem dejal in stekel ven. Tekal sem po travniku, lovil metulje i trgal rožice. Natrgal sem šopek rož in jih odnesel v hišo.

»To sem prinesel sestrici za igračo,« sem dejal in zopet stekel ven. Tekel sem v gozd.

»Ali slišite ve ptičke, ki tako lepo požete? Ali slišite, kaj vam imam povedati? Imam sestro! Imam mamo, ata, brata, a danes sem dobil še sestro,« sem kričal tem krilatim pevcem. Zazdelo se mi je, kot da so za trenutek vsi ptički utihnili, nato pa začeli peti še lepše, kot kdaj koli prej.

»Le pojte ptičke in se veselite skupaj z mano! Tudi jaz pojem z vami. La, la, la, jaz imam pa sestrico,« sem začel prepevati, kot da bi hotel prevpiti vse ptičje petje. Tedaj je mimo prišla soseda, ki je iskala gobe.

»Kaj? Ali imaš sestro? Kdaj si jo pa dobil?« je vprašala.

»Danes. Prinesla jo je štoklja,« sem odvrnil ves vesel, da sem bil jaz tisti, ki sem ji povedal veselo novico. Soseda se je malce nasmejala (seveda zaradi štoklje) in odšla naprej.

Ko sem se vrnil domov, sem skoraj ves čas presedel pri oknu. Gledal sem, kdaj bo prišel oče, da bi mu jaz prvi povedal novico. Precej dolgo sem moral čakati, da sem ga zagledal, ko je prihajal. Takoj sem mu stekel nasproti.

»Ata, sestrico imam!« sem mu od daleč zavpil.

»Kaj? Res? Sestrico imaš? Torej imam jaz hčerko, ki sem si je toliko želel,« je dejal in stekel skupaj z mano v hišo.

»Ali imava res hčerko?« je oče ves zasopljien vprašal mamo, ko je pred menoj planil v hišo.

»Da, tule je,« je slabotno odgovorila mati.

Oče je vzel dete v roke in ga ves srečen začel objemati in božati, vmes pa je ponavljal:

»O, moja punčka, kako te imam rad!« Nato je vrnil dete materi.

Od tedaj je skoraj vsak dan večkrat vzel svojo hčerko v roke, jo objemal in venomer govoril iste besede:

»O, moja mala punčka, kako te imam rad!« Vmes ji je pa pel razne pesmice. Videl sem, da jo ima rajši, kot vse na svetu. Tudi, če sem jo moral kdaj jaz zibati, mi je vedno naročal:

»Le dobro pazi na dete! Glej, da ne bo jokala!«

Zavedal sem se, da moram v takem slučaju svoji sestrici res posvečati največjo skrb, saj v nasprotnem mi oče ne bi prizanašal.

SLOVO

Najbolj živo mi je ostal v spominu dan, ko sem zadnjič videl svojega očeta.

Bilo je jutro 18. septembra 1944. Še v polsnu sem zjutraj zaslišal nekakšno jokanje, vmes pa govorjenje večih ljudi. Ko sem se povsem zbudil, sem se ozrl naokoli in zagledal mater, ki je kuhala zajtrg. Z eno roko je mešala žgance, v drugi je pa imela robec, s katerim si je brisala solze. Videl sem, da joče. Vprašal sem jo, zakaj joče.

»Kaj bi ti govorila, ko pa ti tega še ne razumeš. Oče bo odšel. Z njimi,« je še dodala in mi z roko pokazala proti oknu. Pogledal sem skozi okno in sem se skoraj ustrašil. Zagledal sem dolgo kolono vojakov, ki so izmučeni stopali mimo hiše v breg. Po kapah sem ugotovil, da so partizani. Večina jih je nosila puške, tu pa tam je pa kateri imel tudi mitraljez. Nekaj jih je tudi vodilo konje ali mule. Med njimi je bilo tudi nekaj takih, ki so še imeli civilne obleke. Ti so bili najbrž novi. Kolona je bila dolga, da ji sploh nisem videl konca. Na nekaterih mestih se je malo pretrgala, a že jim je takoj sledila nova skupina.

Vstal sem in šel v sobo, kjer sem zagledal za mizo očeta poleg njega pa dva partizana. Takoj sem videl, da sta zelo izmučena, pa tudi njuni uniformi sta bili v zelo slabem stanju. Med koleni sta imela prislonjeni puški. Eden je dremal in pri tem kimal z glavo, drugi se je pa pogovarjal z očetom. Od časa do časa se je pa obrnil proti materi in ji govoril:

»Gospa, saj se bo kmalu vrnil. Še štiri mesece, pa bo vojne konec. Potem bomo pa lahko vsi srečno in v miru živeli.«

»Pa kaj, če se ne vrne več?« je vsa v solzah rekla mati.

»Saj se bo vrnil. Le bodite brez skrbi. Mnogi, ki so že dve ali tri leti pri partizanih, so še vedno živi. Vaš mož je pa že tudi bil vojak in zna prijeti za puško, pa tudi življenje si bo znal čuvati,« jo je venomer tolažil partizan.

»Toda kako bom zmogla jaz sama skrbeti za otroke?« je dalje jokaje govorila mati. »S temle bi še že nakako šlo,« je pokazala na mene, »njemu je že pet let, da ga lahko brez skrbi pustim, če grem zdoma. Toda drugemu je šele dve leti in pol, a mali hčerkici komaj enajst mesecev. Kako naj jaz sama skrbim za njih? Ali jim bom imela vedno dati kaj jesti in jih obleči?«

»Vi vse preveč črno gledate,« ji je zopet govoril partizan, »saj sem že prej rekel, da bo vojne kmalu konec. Potem bo pa za vse dovolj hrane in obleke. Do tedaj boste pa že nakako zmogli.«

Tako sta se nekaj časa pogovarjala, pa tudi oče je hotel mamu potolažiti govoreč:

»Saj ne bo tako hudo,« je dejal, »moja dolžnost je, da tudi jaz nekaj prispevam za svobodo nas vseh. Koliko več nas bo, toliko prej nam bo zasijala zlata svoboda. Če bom imel priložnost, ti bom tudi pisal. Če bomo pa še kaj hodili tod, se bom pa tudi vsekakor oglasil pogledat, kako se imaš in kako rastejo najini trije otroci. Vem, da otroci morajo živeti in to v svobodi in blagostanju, za katero se mi vsi borimo.

Med tem je bil zajtrg kuhan. Mati je postavila na mizo skledo žgancev in tri skodelice kave ter ponudila tudi partizanoma, naj jesta, češ da sta verjetno lačna. Tisti, ki se je prej pogovarjal z njo je zbudil svojega tovariša, ki je med tem že zaspal. Čim je le ta pogledal na mizo, se je

veselo nasmehnil, ko je zagledal na mizi še vročo kavo in žgance. Nato so oče in oba partizana začeli jesti žgance in vmes srebali kavo. Ko je bila skleda prazna, sta oba partizana vstala in pogledala proti očetu. Tudi oče je vstal in se nakako otožno ozrl proti materi, kakor da bi ji hotel reči:

»Čas je, da grem.« Stopil je k zibelki, v kateri je še spala mala sestra. Spet ji je začel govoriti besede, ki jih je tolikokrat ponavljal:

»O, moja mala punčka, kako te imam rad!« nato je nadaljeval: »Le kako bom mogel biti brez tebe? Zato se pa moram vrniti in to čimprej! Prinesel ti bom najlepše darilo, ki ti ga lahko prinese oče iz vojske; svobodo.« Sklonil se je k njej in jo poljubil. Nato je stopil k spečemu bratu in tudi njega poljubil. Nazadnje je poljubil še mene in mamu in nama podal roko rekoč:

»Ne bodita žalostna! Kmalu se spet vidimo. Na svidenje!«

Prav tedaj je nekje v daljavi počil top in zdelo se mi je, kot da bi to »na svidenje« pomenilo zbogom.

Oče se je pridružil koloni partizanov in se pomešal med nje. Pomahal nama je še z roko in odšel s kolono naprej. Gledal sem za njim, dokler sem ga še lahko videl, nato sem pa zaprl vrata in stopil k oknu. Tam sem še dolgo časa opazoval kolono, ki ji še ni bilo videti konca. Ko je pa za bregom le izginil zadnji partizan, sem se odlepil od okna in pogledal proti materi, ki je sedela za mizo in krčevito jokala.

SPOMINI NA OČETA

Od tedaj, ko je oče odšel s partizani, je mati težko pričakovala kakšnega pisma od njega. Minevali so dnevi, a pisma ni bilo. Obhajal jo je vedno večji strah, če se mu ni zgodilo najhujše. Velikokrat sem jo videl jokati.

Za njo je bilo zelo naporno opravljati vsa gospodinjska dela, obenem pa še paziti na nas otroke. Če ni imela dovolj časa, sem moral tudi jaz vzeti v naročje jokajočega brata ali sestro. Sestro mi ni bilo težko pestovati, ker je bila še majhna in tudi jokala ni veliko. Zato je pa bilo precej težje z bratom. Kadar je začel jokati, sem moral sesti na posteljo in ga držati na kolenih. Včasih je tako kričal in krilil z rokami, da sem ga komaj obvladoval. Ker sem bil še sam dosti šibak, je bilo velikokrat tudi za mene pretežko. Velikokrat sem skoraj omagal in takrat sem tudi sam zajokal rekoč:

»Mama, jaz ga ne morem več držati.«

»Malo še potrpi,« mi je dejala mati, »saj bom kmalu gotova.«

Ko je bila mati s svojim delom gotova, je vzela brata v naročje. Malo ga je potolažila in brat se je umiril. Ni mi šlo v glavo, zakaj brat tako hitro utihne, ko ga vzame mati v naročje, a pri meni tako kriči. Mati ga je pač znala materinsko potolažiti.

Oba z materjo sva pogrešala očeta. Velikokrat sva mislila na njega in si želela njegove pomoči. A o njem ni bilo ne duha, ne sluha, še pisal ni nič.

Končno je pa mati le nekega dne prejela pismo. Takoj je videla, da je od očeta. S tresočimi rokami ga je hitro odprla in prebrala.

»Kaj piše ata?« sem jo potem vprašal. Seveda sem bil radoveden, kako je z njim.

»V bolnici je,« mi je odgovorila mati, »gnojil se mu je prst, pa so mu ga morali odrezati.«

»Ubogi ata,« sem rekel, »ali bo kaj kmalu prišel domov?«

»O tem nič ne piše,« je odgovorila. Vendar je bila vesela, da se je oče vsaj končno oglasil, da vsaj ve, da je živ. Potem spet ni bilo nobenega pisma več.

Da bi mater rešila vsaj malo trpljenja, je prišla k nam njena sestra, kratko rečeno, moja teta. Tako je mati vsaj lažje pazila na otroke, med tem, ko je druga dela opravljala teta. Če je pa le mogla, ji je pa tudi sama pomagala.

Pa še nekaj se je spremenilo. Vedno redkeje sem videl Nemce, a vse pogosteje so prihajali partizani. Bilo jih je vedno več. Tudi k nam so večkrat prišli. Marsikdaj me je kateri od njih vzel na kolena ter mi pripovedoval zanimive partizanske zgodbe. Iz dneva v dan sem jih imel rajši. Bili so tako prijazni za razliko od mrkih Nemcev.

Spominjam se še, kako je nekega dne, ko so šli mimo naše hiše Nemci, planil v hišo nemški oficir z uperjeno brzostrelko v roki. Preiskal je vse kotičke in zavpil:

Wo sind Banditen?«

Jaz sem se stiskal k materi ves v strahu, ko sem videl takšno sovraštvo v njegovih očeh. Na njegova vprašanja je odgovarjala teta, ki je za silo govorila nemško. Vedel sem, da mu je dajala lažne podatke. Končno je le odšel in meni je strašansko odleglo.

Čisto drugačni so bili partizani. Njih se mi ni bilo treba bati in sem bil vedno zelo vesel, kadar so prišli k nam. Nihče me ni znal tako crkljati, kot oni. Najbolj sem

pa bil vesel, če mi je kateri od njih podaril kocko sladkorja, ali kakšno drugo sladkarijo, če jo je imel. Spominjam se še, da je nekoč eden od partizanov prišel s polnimi žepi nekakšnih bonbonov in nam jih dal vsakemu po eno pest. To darilo mi je bilo več vredno, kot ne vem kaj.

Mati in teta sta jim šivali zvezde na kape, krpale strgane obleke in slično. Oni so pa velikokrat risali razne letake ali pa s pisalnim strojem pisali razna obvestila. Tako je naša hiša postala nekakšno partizansko shajališče.

Nekega dne sem pa že zgodaj zjutraj nekje v daljavi zaslišal streljanje. Videl sem tudi številne nemške vojake, ki so se pomikali proti hribu kakšno uro daleč od nas, od koder se je slišalo streljanje. Pomislil sem, da so verjetno partizani v veliki nevarnosti, kar me je zelo žalostilo. Bal sem se za njih, saj sem jih imal tako rad. Streljanje je bilo slišati celo dopoldne in je potihnilo šele pozno popoldne. Spet sem videl številne nemške vojake, ki so odhajali tja, od koder so prišli. Veliko jih je na nosilih nosilo ranjence in mrtve. Bilo mi je jasno, da so Nemci ta napad drago plačali.

Naslednji dan sem spet videl partizane, toda veliko jih je manjkalo. Pogrešal sem tiste, ki sem jih imel najrajši. Nikoli več jih nisem videl, ker se je potem zvedelo, da so mnogi padli v borbi proti veliko številčnejši nemški vojski. Pa še to sem pozneje izvedel, da je partizane nekdo izdal in da so jih Nemci v neki globeli pokončali z minometi. Vendar pa Nemcev od takrat nisem več videl.

Mati je še vedno pričakovala kakšnega pisma od očeta, a zaman. Zopet je bil njen strah, da se je očetu pripetilo kaj hudega iz dneva v dan večji. Dnevi so tekli v strahu, a hkrati v upanju, da bo vojne kmalu konec.

In res je prišel dan, ko ga je slovenska zgodovina zapisala z velikimi zlatimi črkami. 9. maj 1945. Po celi Sloveniji je odmevalo:

»Svobodna je Ljubljana, svobodna je Slovenija!«

Od tedaj je veliko ljudi prihajalo nazaj domov iz vojske. Veliko mater je težko pričakovalo svoje sinove, žene moža, a otroci svojega očeta. Precej se jih je vrnilo, a veliko jih ni bilo nikoli več nazaj. Njihovi grobovi so bili nekje daleč, kdo ve, kje, a svojci niso mogli nič izvedeti, kaj se je zgodilo. Za njimi je bilo potočenih veliko solz.

Tudi midva z materjo sva težko pričakovala v upanju, kdaj se bo vrnil oče. Mati je bila iz dneva v dan bolj v skrbeh. Vsak dan je bilo manj upanja, da se bo vrnil. Velikokrat sem jo videl jokati. Tolažil sem jo, kakor sem vedel in znal, a kaj, ko je le malo mankalo, da bi tudi sam zajokal. Vendar v mojih očeh ni bilo solz.

Mati je povpraševala ljudi, ki so se vračali iz vojske, če kdo kaj ve o našem očetu, toda nihče ni vedel kaj povedati o njemu. Vedno bolj jo je bilo strah, da je v vojni padel, imela je še edino upanje, da je morda kje ujet in da se bo nekega dne le vrnil.

Ko očeta ni in ni bilo, je dal njegov brat v časopis oglas, s katerim je poizvedoval, če kdo kaj ve, kaj je z našim očetom. Čez nekaj dni je prispelo pismo od očetovega vojnega tovariša. Pisal je, da je oče mrtev in da je padel 9. maja 1945. V Borovljah na Koroškem. Stric nas je o tem takoj obvestil. Za nas je to bil najhujši udarec. Mati je ostala brez moža, a mi trije majhni otroci brez očeta. To pismo je potem mati skrbno shranila in ga je pozneje še velikokrat brala, a pozneje tudi jaz in ga imam sedaj še vedno shranjenega.

Nikoli še nisem videl mater tako jokati, kot te dni. Čez nekaj dni sta odšli s teto na Pohorje, k očetovemu tovarišu, ki je napisal pismo, da bi o njemu izvedeli kaj več. Ko sta se vrnila, sem na materinem obrazu bral veliko žalost.

Mati je vedela, da jo čaka še veliko trpljenja, da bi lahko skrbela za nas tri otroke. Težko bo to storiti, a je bila tako odločna, da bo od zdaj sama živela s svojimi otroci in skrbela za njih.

»Saj bodo vsak dan večji,« je dejala, »Jaz bom že skrbela za njih, da jim ne bo prehudo. Ko bodo pa odrasli in ko bom jaz obnemogla, mi bodo pa vračali.

Skozi takšno tolažbo smo otroci rastle iz dneva v dan. Med tem smo se pa velikokrat spominjali očeta. Spominjal sem se tudi, kako sem ob sestrinem rojstvu ves srečen ponavljal:

»Imam mamo, ata, brata in sestro.« Sedaj je bila že sestra v tej starosti, kot sem bil takrat jaz. Lahko sem le še rekel:

»Imam mamo, brata in sestro.«

O tem sem rekel tudi mami.

»Kako bi bilo lepo, če bi bil še on med nami,« je nato vzdihnila mati. Še nekaj besed o očetu in v njenih očeh sem že zagledal solze. Ko je sestra videla, kako mati joče, je tudi ona zajokala. Zatem je zajokal še brat. Seveda se še nista zavedala vzroka materinega jokanja, sta pač jokala videč mamo jokati. Jaz sem ostal edini brez solza v očeh. Ko sem gledal njih troje, kako jočejo, se mi je prikradla v oči slika, ko sem zadnjič gledal očeta, kako odhaja. V grlu me je nekaj tako tiščalo in bolelo, da skoraj nisem mogel dihati. Trpel sem bolj, kod da bi me nekdo na vso moč pretepal, a vendar nisem mogel potočiti niti ene solze. Prav

zato je pa bila bolečina v mojem grlu tako huda, da je bilo moje dihanje podobno hropenju umirajoče živali.

To se je večkrat ponovilo, a vendar vedno bolj poredkoma. Vseeno sem se pa očeta še vedno velikokrat spominjal. Najbolj žalosten sem bil takrat, kadar sem prinesel iz šole odlično spričevalo, a nisem mogel reči:

»Ata, pogledaj uspeh svojega sina!«

PISMO

Bilo mi je že osemnajst let, ko sem na podstrešju v nekem zaboji brskal po raznih starih papirjih. Nehote sem med drugim našel tudi pismo, ki ga je očetov vojni tovariš pisal stricu, a mati ga je shranila med ostale papirje, ki jih je imela namen hraniti. Pisano je bilo z rdečilom. Ne vem, če ta, ki je pisal, ni imel drugega črnila pri roki ali je pa namenoma pisal z rdečilom. Črke so bile okorne in razmetane, iz česar sem takoj spoznal, da je bila v pisčevi roki večkrat puška, a pozneje tudi kmečko orodje, kot pa pero. Nekaj časa sem gledal v pismo, nato sem ga pa začel brati. Imelo je tudi precej pravopisnih napak. V njem je pisalo:

Pozdravljeni!

Sprejel sem Vaše pismo, s katerim ste mi odgovorili na mojo kartico in priložili tudi sliko Vašega brata Štefana. Poročam Vam, da je le ta pravi, samo slika ga kaže precej mlajšega. To pa verjetno zato, ker se je dal slikati, kakor mi pišete, dest let prej. Pa tudi velikosti je bil takšne, kot ste mi vi pisali. Navedli ste tudi, da je bil plešast, toda tega ne vem, ker ga nisem nikdar videl brez kape. Pišete mi tudi, da je bil z nekim Pavčkom skupaj v bolnici in da so mu odrezali prst na desni roki. Spominjam se, da je imel na desni roki na srednjem prstu usnjeno navlako. Poročam Vam, da se je bolnica, v kateri se je zdravil, imenovala Pavček po njenem komandantu Pavčku.

Pišem vam, da je Vaš brat prišel v XIII. brigado okrog 25. aprila 1945. in je bil tam postavljen za vodnika

drugega voda prve čete tretjega bataljona. Skupaj sva prišla nekje pod Šmarskim Pohorjem in od tod smo krenili preko Poljčanskih tunelov čez Tolsti vrh nad Špitalič in Novo cerkev. Od tod smo krenili čez Pako ter Skomarje in prišli na SV. Kunigundo nad Zrečami točno prvega maja. Od tam smo krenili na Vitanje čez Sv. Uršo pri Križu pri Belih vodah. Nato smo odšli na Koroško preko Javorja v Črno in od tam na Železno Kaplo. Tam smo se spopadli z Nemci in boj je bil zelo vroč. Tam je Vaš brat padel v vodo, da je bil cel moker in so ga hlače potem hudo odrgnile po nogah. Potem smo 7. maja krenili na Koroško Galicijo, kjer smo prvič srečali Angleže. Po kratkem odmoru smo krenili ob Dravi proti Borovljam pri Celovcu in prišli tja 8. maja okrog polnoči, kjer smo do dvanajste ure dopoldan počivali. Tam so nas napadli belogardisti in cela nemška divizija s 14.000 možmi. Borba je bila od 8. maja ob 1h popoldne do 9. maja dopoldne. Tega dne smo se morali ob 10h umakniti do Drave. Tam se je Vaš brat usedel na neki štor, ker smo bili vsi nepopisno izmučeni. Nenedoma so se pa pojavili za hrbtom Nemci in vžgali po nas. Tedaj je Vaš brat nenadoma skočil kvišku, se zgrabil za prsi, zastokal in se zgrudil na kolena. Kroglja ga je smrtno zadela. Drugi smo si rešili življenja s tem, da smo poskakali v Dravo in jo preplavali. Potem so prišli Angleži in celo nemško divizijo razorožili. Mrtve pa ne vem, kdo je pokopal. Nato smo krenili proti Celovcu, a naših tovarišev je mnogo manjkalo in sploh nismo vedeli za nje.

S tem zaključujem svojo slabo pisavo. Upam, da ne boste preveč užaljeni, ker vojna je vojna.

Z iskrenim pozdravom

Tov. J.P.

Ko sem pismo prebral, sem ga še vedno držal v rokah in s praznim pogledom strmel vanj. Toda čudno, čeprav sem bil zelo žalosten, me v grlu ni ničesar stiskalo. Pismo se mi je pa izgubilo v nekakšni megli. Namesto njega sem videl le še bel predmet, na kateremu se mi je potem začela prikazovati slika očeta, kako ves izmučen sede na štor, nato pa nenadoma plane kvišku, se zgrabi za prsa, krikne in se zgrudi na kolena in potem pade na tla. V meni je nekaj kričalo:

»Oče, ne umri! Vstani, oče in vrni se!« Toda truplo je negibno ležalo, iz njega je pa v curkih lila kri in se pretakala po belem predmetu. Tedaj sem začutil, da mi solze v curkih teko iz oči. Obrisal sem si jih. Slika očetovega trupla je izginila, iz belega predmeta je pa zopet nastalo pismo. Na prvi pogled se mi je zdelo vse krvavo, toda ko sem bolje pogledal, sem videl, da to ni kri, temveč v mojih solzah raztopljeno rdečilo, ki je risalo rdeče potoke.

Bile so to prve solze, ki sem jih točil za očetom, ko sem tako živo videl pred seboj, kako umira. Solz je bilo več, kot bi jih bil kdaj koli pretočil, toda čez nekaj časa me jih je postalo sram. Obrisal sem si oči rekoč:

»Saj tako je moralo biti!«

KONEC